

● SVERIGES FÖRFATTARFÖRBUND

**TOLV MINORITETSRÖSTER
OM BIBLIOTEKEN**

Sveriges Författarförbund
Biblioteksrådet 2016
Tuija Nieminen Kristofersson

INNEHÅLL

Förord	4
Bakgrund	5
Tidigare undersökningar om bibliotek och minoritetsspråk	10
Intervju med en bibliotekarie på Malmö stadsbibliotek	15
Svar från representanter för de nationella minoritetsspråken	18
Sammanfattande diskussion	25
Referenser	27
Bilaga	30

FÖRORD

Denna studie av minoritetsspråken och biblioteken har kommit till efter diskussioner i Biblioteksrådet, Sveriges Författarförbund. Vi ville veta hur folkbiblioteken idag förhåller sig till låntagare och besökare som använder något av de fem nationella minoritetsspråken. Dessa språk är finska, meänkieli (den finska som talas i Tornedalen), samiska, romani chib och jiddisch. I den nya bibliotekslagen från 2013 förtydligas bibliotekens ansvar för minoritetsspråkens ställning.

Studien bygger på resultat från tidigare rapporter och uppgifter från en intervju med en bibliotekarie. Lika viktigt är det att låta representanter för minoritetsspråken komma till tals. Därför skickade jag frågor per e-post till föreningar som finns bland de nationella minoriteterna. Tolv personer har svarat. Tack till er alla för att ni tagit er tid att svara på frågorna och i vissa fall också i telefonsamtal delat med er av egna erfarenheter. Jag vill också tacka de bibliotekarier och myndighetspersoner som tipsat mig hur jag ska hitta rätt information och särskilt den bibliotekarie som i ett personligt möte ville svara på mina frågor. Tack också till mina kollegor i Författarförbundet och speciellt i Biblioteksrådet för stöd och uppmuntran.

Detta dokument gör inte anspråk på att vara någon vetenskaplig rapport. Snarare är det en begränsad undersökning som kan fungera som en startpunkt för vidare studier.

Innehållet är strukturerat så att jag först berättar om ett begränsat antal studier i ämnet. Därefter följer en sammanfattning av en intervju med en bibliotekarie. Sedan redogör jag för svaren på frågorna från representanter för de olika språkgrupperna. En sammanfattning finns i slutet av dokumentet.

Tuija Nieminen Kristofersson

BAKGRUND

När jag som tonåring flyttade till Sverige, minns jag hur glad jag blev över att det lokala biblioteket hade böcker även på mitt modersmål. En av mina starkaste läsoplevelsorna från de åren är Olof Sundmans *Ingenjör Andréas luftfärd* som var översatt till finska. Denna bok blev för mig också en introduktion till den svenska litteraturen. Samtidigt visade det berörda biblioteket lyhördhet för bruksortens nya invånare när det hade inrättat en liten finsk avdelning.

Sedan dess har finskan i Sverige fått status som ett av de nationella minoritetsspråken. Ibland är det lite förvirrande när vi talar om minoritetsspråk. Ofta används det som ett begrepp för teckenspråket och alla de språk som invandrarna i Sverige talar, och invandrarna kan också kallas minoriteter. I förhållande till majoritetsbefolkningen är de faktiskt i minoritet.

En snävare definition handlar om de språk som av hävd talats en längre tid av en viss grupp i ett land. För att kunna definieras som ett minoritetsspråk i Sverige krävs det att språket ska ha talats minst i tre generationer eller under ca 100 år och att det inte är en dialekt av svenskan. Denna definition kommer från Europarådets Minoritetsspråkskonvention. Sverige ratificerade den år 2000 och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Dessa konventioner är bindande, och hur länderna efterlever dem kontrolleras av Europarådet. I Sverige har förutom finskan, även meänkieli, samiska, jiddisch och romani chib minoritetsspråkstatus idag (Institutet för språk- och folkminnen 2015a).

I denna studie använder jag orden ”minoritetsspråk” och ”minoritet” i den betydelse som Europarådets konvention gör det. Denna betydelse har också fått genomslag i den svenska lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724.

De nationella minoritetsspråken i Sverige

Här följer en kort översikt om de nationella minoritetsspråken. För fördjupning, se referenslista längst bak i rapporten. Olika myndigheter har också på sina hemsidor dokumentation som t.ex. Minoritet.se och Institutet för språk och folkminnen.

Finska

På grund av den gemensamma historien då Finland var en del av Sverige har det funnits finländare i Sverige sedan medeltiden. En del kom som nybyggare till Värmland och Bergslagen på 1500-1600-talen. På 1960-70-talen kulminerade arbetskraftsinvandringen då över 200.000 finländare flyttade till Sverige. Gruppen minskade något när en del återvände till Finland. Idag har ca 674.000 eller 7,3 procent av Sveriges befolkning finsk bakgrund som första, andra och tredje generationens finländare. Det har blivit allmänt att kalla denna efterkrigsgrupp för sverigefinnar. Ca 200.000-250.000 av dem kan finska (Fingal 2015a; SCB 2008/SR Sisuradio; Finska språket i Sverige 2015).

Meänkieli

När Sverige förlorade Finland till Ryssland år 1809 blev det plötsligt en nationsgräns i Tornedalen. De boende i Tornedalen fortsatte att tala finska på båda sidor om gränsen. Meänkieli är därför besläktad med finska, men har också inslag av estniska, karelska och kvänska. Ungefär 75.000 talar meänkieli idag i Sverige, och mellan 25.000-60.000 i kommunerna i Tornedalen (Institutet för språk och folkminnen 2015b).

Samiska

Ca 70.000 samer bor i de nordligaste delarna av Norge, Finland, Sverige och på Kolahalvön i Ryssland. Av dessa talar ca 20.000 samiska. Samiska tillhör de finsk-ugriska språken och består av flera olika språk. Dessa i sin tur omfattar flera dialekter. I Sverige talar ca 6.000 nordsamiska och ca 500 sydsamiska respektive lulesamiska. Bara ett fåtal idag talar umesamiska som hör till de sydsamiska dialekterna. Samma förhållande gäller arjeplogssamiska som hör till de centralsamiska dialekterna. Skriftspråket varierar mellan de olika språken och t.ex. nordsamerna och sydsamerna förstår inte varandra (Institutet för språk och folkminnen 2015c).

Jiddisch

I Sverige talar ca 4.000 personer jiddisch som är ett germanskt språk men har inslag av hebreiska och slaviska språk och är påverkat av judarnas vistelse i de centraleuropeiska länderna. Jiddisch har talats i Sverige sedan 1700-talet. Det är inte alltid det första språket utan används i familjesammanhang och

inom det judiska kulturlivet. Jiddisch skrivs med hebreiskt alfabet men det förekommer också med latinskt (Institutet för språk och folkminnen 2015d).

Romani chib

Romani chib, romani eller romska som det också kallas består i sin tur av flera olika språk eller varieteter. Romani chib är ett indoeuropeiskt språk med ursprung i Indien varifrån romerna utvandrade till Europa på medeltiden. Till Sverige kom de på 1500-talet. Det beräknas att ca 14 – 17 miljoner talar romani chib i Europa idag. Det har länge varit enbart ett muntligt språk men har idag fått ett alfabet och används även i skrift. På grund av diskriminering och olika länders assimilationspolitik har romerna haft svårt att behålla sin kultur och sitt språk. I Sverige har den gruppen som bott här länge kallats för resandefolket eller romani. Med ”tattare” avsågs de allra fattigaste och mest exkluderade i denna grupp. När nya romer invandrade på 1800-talet kallades de i stället för ”zigenare” som beteckning på en nyligen invandrad grupp. Sedan slutet av 1960-talet görs försök i Sverige att förbättra villkoren för romani chib (Fingal 2015b; Institutet för språk och folkminnen 2015e). I Sverige arbetade en särskild delegation, Delegationen för romska frågor, med frågor om romernas ställning under tiden 2007-2010 (Delegationen för romska frågor 2015). Forum för levande historia har tagit fram kunskap om hur romerna blev offer för förintelsen (Forum för levande historia 2015).

Bristande kunskaper om de nationella minoritetsgrupperna

Det har gått över tio år sedan dessa språk och grupper blivit erkända som minoriteter i Sverige. Därför är det förvånande att det ändå finns så mycket okunnighet om dessa frågor. Vi har hört om finsktalande barn i Tornedalen hur de förbjöds att tala sitt modersmål i skolan och vi tror att företeelsen hör till en gången tid. Tyvärr finns det problem även idag. Författare Johanna Parikka Altenstedt berättade i radioprogrammet *Obs* (SR Obs 2013) hur det var när hon i slutet av 1980-talet kom till BB i Lund. Barnmorskan sade till henne att hon skulle låta bli att tala finska med sitt barn eftersom det störde barnets språkutveckling. En nyligen inträffad händelse gäller en vän i en annan universitetsstad. Hennes dotter kom hem från skolan och berättade att läraren sagt till henne och hennes kamrater att de inte fick tala finska på rasterna.

En intressant sak upptäckte jag i en av rapporterna om biblioteken och de nationella. I den finns felaktiga uppgifter om finländarnas invandring till Sverige. I rapporten anges att den stora invandringen skedde under andra världskriget, men har sedan krigsslutet minskat (Ahlryd m.fl. 2010 s. 15). I verkligheten var det mellan 1960-1980 som den stora gruppen finländare kom till Sverige som arbetskraftsinvandrare. År 1980 var 251.000 i Finland födda personer bosatta i Sverige medan 1950 var det endast 45.000 (SCB 1999 s. 36).

Dessa exempel betyder inte att de är allmänt förekommande. Men att tydliga förbud mot att personer med minoritetsspråk talar sitt modersmål över huvud taget inträffar, är ändå en påminnelse om att dessa frågor hela tiden behöver belysas. Dessa händelser råkade inträffa i offentlig verksamhet i städer där det akademiska arvet har stor betydelse. Därmed finns det förväntningar på kunskaper även i dessa frågor. Det behövs information och kunskap om modersmålets betydelse oavsett språk, om de nationella minoritetsspråken och om rätten att tala det språk man vill. Det sistnämnda tillhör dessutom de mänskliga rättigheterna. I den Europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråken som Sverige ratificerat nämns bl.a. rätt till yttrandefrihet på det egna språket.

Tendensen med dåliga kunskaper om de nationella minoriteterna bekräftas av en kartläggning som Språkrådet, Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget låtit TNS Sifo göra om befolkningens kunskaper om dessa grupper i Sverige. En tredjedel av landets befolkning kunde inte 2015 nämna någon minoritetsgrupp eller minoritetsspråk alls och lika många visste inte att finska är ett minoritetsspråk. Två tredjedelar kunde nämna minst ett språk och en minoritetsgrupp. De mest okända språken var enligt undersökningen jiddisch och meänkieli. Däremot var det många som kände till samiska, ca sextio procent. Kunskapsnivån har sjunkit något sedan förra mätningen som gjordes år 2010. Däremot har attityden att man vill bevara de nationella minoritetsspråken och att samhället ger stöd åt dessa grupper ökat betydligt sedan 2010 (Språkrådet m.fl. 2015).

Lagstiftning

Vad säger lagstiftningen inom området? Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724 ger utökad skydd och inflytande åt de nationella minoriteterna. Det allmänna har ett speciellt ansvar för att skydda

minoritetsspråken och främja minoriteternas möjlighet att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Språklagen 2009:600 anger att Sverige har ansvar för att minoritetsspråken ska leva vidare, det vill säga ge minoritetsgrupperna möjlighet att lära sig, utveckla och använda sina språk.

I paragraf fem i den nya bibliotekslagen 2013:801 står det att biblioteken har ett utvidgat ansvar att ägna särskild uppmärksamhet åt vissa grupper som funktionsnedsatta, personer med annat modersmål än svenska och de nationella minoriteterna. Biblioteken har en uppgift att vitalisera de nationella minoritetsspråken genom att erbjuda litteratur på dessa språk. Vidare kan biblioteken ” ... synliggöra och tillgängliggöra litteratur om de nationella minoriteterna och på de nationella minoritetsspråken i hela landet.” (DS 2012:13 s. 35). Ett uppdrag är att öka kunskapen om de nationella minoriteterna.

Hur har frågan behandlats i tidigare studier? I nästa kapitel refererar jag till några undersökningar. Det är inte en fullständig genomgång av tidigare forskning utan snarare några nedslag som belyser komplexiteten i frågorna.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR OM BIBLIOTEK OCH MINORITETSSPRÅKEN

Internationella studier

Internationella undersökningar från USA, Danmark och Storbritannien visar att folkbiblioteken bara till det yttre är öppna för alla. Det behövs strategier för ett långsiktigt arbete, både från bibliotekens ledning och från nationell nivå för att bättre tillgodose minoritetsgruppernas behov. Danska studier har visat att minoritetsföreträdare använder biblioteken i samma utsträckning som majoritetsbefolkningen men att man använder tjänsterna mer intensivt. Första generationen föredrar litteratur på sitt eget språk medan den andra generationen läser på danska. Användning av internet var dock mycket mer vanligt i dessa grupper än hos majoritetsbefolkningen. Sedan 1979 finns det en organisation, AILA, *American Indian Library Association*, för att ta tillvara indianernas behov av biblioteksservice i USA och Kanada. Att på detta sätt lyfta fram frågorna till nationell nivå verkar vara framgångsrikt. Ett generellt mönster när det gäller internationella förhållanden är att biblioteken känner sig osäkra, det saknas resurser och det behövs både lokal förankring och nationella satsningar (Ahlryd m.fl. 2010).

Svenska studier

I samma rapport som återger resultat från internationella studier redogörs för en kartläggning av hur svenska bibliotek förhåller sig till de nationella minoritetsspråken (Ahlryd m.fl. 2010). Undersökningen gjordes 2009 och speglar därför inte hur den nya bibliotekslagen påverkat biblioteken. Resultaten är nedslående – verksamheten på de nationella minoritetsspråken är mycket begränsad. Det gäller både mediainköp, verksamhet och kontakter med dessa grupper. En av orsakerna är att biblioteken arbetar efter marknadsmässigt tänkande med efterfrågan som ledstjärna. Det finns dock verksamhet på biblioteken i de kommuner som har invånare ur minoritetsgrupperna. Det betyder också en naturlig geografisk fördelning med samiska och meänkieli i norr, jiddisch och romani i storstäderna. Däremot är verksamheten på finska spridd över hela landet och denna grupp har också lite mer aktiviteter än de andra grupperna. Det fanns svar från biblioteken där

man undrade om det är klokt att arrangera särskilda evenemang för judar. Var går den etiska gränsen när man ska uppmärksamma de olika minoriteterna?

Rapportens författare lyfter fram det ömsesidiga i integrationen – att även medvetandegöra majoritetsbefolkningen om minoritetsspråken som en del av det demokratiska uppdraget som biblioteken av hävd har. För att kunna göra detta arbete krävs det mer resurser med riktade medel både på kommunal och regional nivå. Samordning kan underlätta detta. Till exempel i internationella sammanhang har de bibliotek som skapat särskilda nationella biblioteksföreningar för minoritetsspråken lyckats synliggöra dessa grupper i förhållande till biblioteken. Frågan handlar också om mod. ”Vi har att göra med minoritetsgrupper som representerar parter i de legitima konflikter som utgör själva demokratins livsnerv. Sådana konflikter har folkbiblioteken unika förutsättningar att visa, förklara och skapa förståelse för.” (Ahlryd m.fl. 2010 s. 30-31).

Resultatet från denna rapport bekräftas av Kungliga Bibliotekets officiella statistik om bokbestånd. De offentligt finansierade biblioteken hade 2014 i snitt 0,81 media på minoritetsspråken i sina titelbestånd, vilket är mycket litet. Givetvis varierar detta mellan olika bibliotek beroende på hur befolkningen är sammansatt och om det bor nationella minoriteter i kommunen. Så kan t.ex. Stockholms län ha över 70.000 titlar på de nationella minoritetsspråken. Listan på bibliotek med flest titlar toppas av Umeå och Lunds universitetsbibliotek. Bland folkbiblioteken ligger Stockholm först följt av Eskilstuna och Borås (Kungliga Biblioteket 2015 s. 47-48).

I en enkät till några bibliotek har man nyligen uppmärksammat att det saknas media på minoritetsspråken (SR Sisuradio 2015).

Kulturrådets kartläggning

Kulturrådet har studerat finskspråkig verksamhet på biblioteken som redovisas i rapporten *Finns finska på biblioteken? Folkbibliotekens verksamhet för finstalande i Sverige* (2004) av Barbro Ejendal. Hon hänvisar bl.a. till en tidigare rapport från Kulturrådet (Kulturrådet 2000:4) där det står att för att ett språk ska leva vidare bör det finnas ”en kulturell infrastruktur i form av institutioner som borgar för en kontinuerlig verksamhet som gruppen själv har ansvar för ” (Ejendal 2004 s. 7). Ejendals rapport bygger på intervjuer och studiebesök hos ett antal bibliotek som har erfarenheter av verksamhet på finska samt av enkät till alla läns- och regionbibliotek. Av resultaten framgår att det finns finska bok- och mediabestånd samt finstalande personal på biblioteken främst i Mälardalen

och Västra Götaland, det vill säga i de områden där det också bor många finländare. En del kommuner satsar mycket medvetet på finskspråkig litteratur som Stockholm, Eskilstuna och Borås.

Följande resultat från intervjuerna i studien är intressanta:

- trots satsningar på finska minskar utlånen, speciellt när det gäller barn- och ungdomslitteratur vilket förklaras med att de finska barnen inte längre får finsk skolundervisning och lånar i stället svensk litteratur
- trots åldrande finsktalande (1:a generationen) befolkning finns/lånas få talböcker på finska. Däremot har i några fall introduktionen av dem blivit succé för handarbetande kvinnor
- trots att man har finsktalande personal har den för det mesta varken *tid* eller *pengar* för uppsökande verksamhet
- en del finsktalande låntagare påpekar att ny finsk litteratur från Finland är för akademisk
- för att språket ska utvecklas krävs både familjernas och skolans målmedvetna arbete

En studie från Stockholm

Cecilia Bengtsson har i sin studie *Förstudie om nationella minoriteter och bibliotek* (2014) kartlagt hur folkbiblioteken i Stockholms län arbetar med de nationella minoritetsspråken. Hon kom fram till att det skiftar allt från att ha ett litet bestånd till att ordna programverksamhet. De kommuner som har blivit s.k. förvaltningsområden för finsktalande har mer verksamhet för och om de nationella minoriteterna.* Dessutom ”drar” dessa kommuner fram även de andra minoriteterna så att även deras status på biblioteken förbättras. Vissa bibliotek beklagar att det inte kommer barn till finska sagostunder vilket Bengtsson menar innebär en utmaning för dessa bibliotek att finna nya sätt att arbeta i samråd med minoritetsgrupperna.

Biblioteken har enligt Bengtsson tre stora uppgifter:

*Förvaltningsområde betyder att minoritetsspråken som finska, meänkieli och samiska får en form av förvaltningsstatus. Boende i kommuner som talar dessa språk har rätt att använda dem i kontakterna med kommunen. I förvaltningskommunerna kan också finnas viss service på dessa språk som barn- och äldreomsorg. Kostnaderna betalas delvis av staten. Se Lag 2009:724.

1. informera och öka kunskapen om de nationella minoriteterna
2. erbjuda medier, kultur- och programverksamhet på dessa språk
3. bidra till revitalisering av språken och kulturerna.

Detta innebär en större roll än att bara tillhandahålla medier på respektive språk. I stället krävs att i samråd med de berörda grupperna utveckla verksamheten utifrån deras behov. I det stora hela handlar det om att biblioteken ska vara inkluderande gentemot alla och ”att lyssna till tidigare tystade och exkludera röster” (s. 23) när det gäller t.ex. romer.

Bengtsson föreslår en taxonomi för biblioteken från att enbart tillhandahålla medier till samråd med grupperna och kommunövergripande plan som grundar sig på minoritetspolitik och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter.

Av Ejendals och Bengtsons rapporter kan man dra följande slutsatser:

- det krävs läsfrämjande insatser även för finsktalande t.ex. för att presentera ”akademiska” böcker och talböcker eller rättare sagt rasera de barriärer som ny litteratur från Finland kan tänkas ha för en del läsare – jämför med hur litteraturstödda böcker på vissa bibliotek presenteras eller särskilt uppmärksammas
- påståendet att om ett språk ska leva vidare krävs det institutioner som kan bidra till verksamhet som en nationell minoritetsgrupp själv har ansvar för kan tolkas på olika sätt. Det kan syfta på bibliotek där organisationerna får möjlighet att verka. Samtidigt kan det också handla om att snäva in ansvaret för verksamheten enbart till den berörda gruppen och något som biblioteken inte befattar sig med eller ger resurser till. Kanske denna sistnämnda syn inte är relevant idag med hänsyn till den nya bibliotekslagen utan i stället håller på att revideras.
- när en minoritetsgrupp får en högre status, som det skett i kommunerna som blivit finska förvaltningsområden, har det också positiv betydelse för de andra minoritetsspråken
- att enbart erbjuda litteratur på resp. språk skulle med hänsyn till ovanstående inte räcka utan det krävs ett annat slags tänkande med inkludering, samråd och synliggörande av de nationella minoriteterna

Hur gör då biblioteken för att tillgodose behovet av litteratur och media på dessa språk? Här följer en sammanfattning av en intervju som jag gjorde i mars 2015 med en bibliotekarie på Malmö stadsbibliotek.

INTERVJU MED EN BIBLIOTEKARIE PÅ MALMÖ STADSBIBLIOTEK

I Malmö finns stora grupper som talar språk som arabiska, somaliska och albanska. Stadsbiblioteket kommer att prioritera dessa språk liksom bosniska, kroatiska, serbiska och sex andra språk. Bland personalen finns idag några av dessa språk företrädare liksom ett antal indoeuropeiska samt nordiska språk samt finska som det enda minoritetsspråk.

Idag finns det en hel aktivitet på olika språk som sagostunder, information om Malmö, visningar, boksamtal och företagsservice. Digitalt finns det möjlighet att på bibliotekets Youtube få höra den ukrainska sagan *Vanten* läst i översättning på bl.a. finska. Genom samarbete med SFI försöker man engagera personer med olika språkkompetens att läsa in sagor på detta sätt.

Malmö stad har precis antagit strategin ”Mångspråkiga biblioteket”. Som en ledtråd i arbetet är att planera verksamheten utifrån Malmökommissionens slutsatser om att minska de ojämlika förhållanden som finns mellan de s.k. resursstarka områden och de s.k. resurssvaga.* I de sistnämnda områdena visar sig ojämlikheten bland annat i sämre hälsa och social exkludering. Social inkludering ingår därför som en del av stadsbibliotekets arbete. Den vill man nå genom att skapa relationer med de olika språkgrupperna och hitta nyckelpersoner bland dem för att ta reda på vad biblioteket behöver bli bättre på när det gäller just den gruppens behov. Då vill man utgå från att arbeta med den grupp som behöver mest hjälp. Nyckelorden är interkulturalitet, social inkludering och mångfald vilket kan översättas till att även majoritetsbefolkningen berörs och får nya kunskaper om de olika språkgrupperna. De olika grupperna inklusive den svenska berikar varandra. Strategin är godkänd av ledningsgruppen på Stadsbiblioteket, men ska kompletteras med minoritetsspråken eftersom de har ett särskilt lagstadgat skydd. Malmökommissionens arbete har resulterat i att varje institution utifrån sitt uppdrag ska jobba mot de svaga grupperna i samhället. Som ett exempel på detta slags förhållningssätt är att förskolorna idag frågar mer efter böcker på andra språk än de gjorde tidigare. Barn har rätt till modersmålsundervisning sedan tidigare.

* Malmökommissionen tillsattes 2010 för att minska de stora skillnaderna i hälsa mellan välbärgade och s.k. resurssvaga områden i Malmö stad genom att försöka komma åt de bakomliggande orsakerna. Kommissionen arbetade vetenskapligt för att samla in kunskap och föreslå åtgärder, se <http://malmo.se/Kommun--politik/Socialt-hallbart-Malmo.html>

Bibliotekets olika avdelningar (totalt 6-7, bl.a. barn, världen idag= facklitteratur + tidningar, digitala biblioteket, medieavdelningen som sköter inköp och katalogisering) ska nu få utbildning liknande den som ges i hbt-frågor. Varje enhet måste också beakta minoritetsspråken i sin verksamhet.

Att synliggöra att biblioteket är ett mångspråksbibliotek kommer att ske successivt. Skyltar är något som enhet "Bemötande och service" jobbar med och ansvarar för. Ett exempel på en konkret fråga är om det vid entrén syns att stadsbiblioteket är ett mångkulturellt bibliotek t.ex. att ha en Välkommen-skylt på olika språk.

Samtidigt finns det rent tekniska hinder för att förverkliga ett mångspråkigt bibliotek. Ett exempel är att förse media på språk som t.ex. persiska med informationslappar där det på ett språk med latinska bokstäver står bokens och författarens namn, vad boken handlar om och vilken ålder den är för. Detta underlättar för bibliotekets personal att förmedla rätt media till låntagarna. Det finns dock inte aktörer på marknaden för informationslappar på alla språk som det skulle behövas.

Minoritetsspråken på Malmö stadsbibliotek

Finska

Malmö blev i början av 2015 ett finskspråkigt förvaltningsområde. När det gäller biblioteket kommer ett särskilt arbete att inledas med de finstalande. Den finstalande bibliotekarien som finns kan tipsa om mediainköp, men har inte tid för annat arbete på det språket. Målet är annars att gå hela "kedjan" från barn och deras föräldrar för att nå alla åldersgrupperna (detta gäller alla invandrarspråken). Det gäller därför att se helheten, inte bara personalens kompetens på finska. Under våren 2015 har inköp av fler ljudböcker och barnböcker på finska kommit igång och mer kommer snart.

Romani

Bibliotekarien uppskattar att det bor ca 10.000 romer i Malmö. På romani finns det idag sagostund. Kontakt med denna grupp har etablerats genom romernas förening. En bibliotekarie har engagerat sig mycket för att hitta

någon som kan hålla sagostund på romani och lyckades i föreningen få kontakt med en person som ville göra detta. Sagostunden är nu en etablerad verksamhet som finns med i programmet. Malmö stad har också erbjudit en föreläsning om romerna som ju är en grupp med olika språk. Föreningen har uttryckt glädje över kontakten med biblioteket och gett tips om litteratur. – En resurs som finns i Malmö är teatergruppen *Reagera* som Stadsbiblioteket samarbetar med och som kan skriva specialbeställda pjäser om t.ex. bemötande i praktiken som man kan vinkla utifrån bibliotekets behov och som skulle kunna vara användbart när det gäller romer. Detta har ännu inte blivit någon konkret pjäs.

Jiddisch

Jag ställer frågor om jiddisch är ett språk som biblioteket kommit i kontakt med. Enligt bibliotekarien är det ett annat slags grupp än romerna, mer integrerad. Hon känner inte till om någon på biblioteket arbetar med denna grupp. En möjlighet att uppmärksamma denna grupp är att till internationell författarscen bjuda in författare som kan jiddisch.

SVAR FRÅN REPRESENTANTER FÖR DE OLIKA MINORITETSSPRÅKEN

Efter intervjun i Malmö insåg jag att det är viktigt att de som talar något av minoritetsspråken får komma till tals när det gäller bibliotekens service för dem. För att få fram en mer nyanserad bild bestämde jag mig för att även fråga representanter för minoritetsspråken.

Först ringde jag ordföranden i Finska föreningen i en stad. För att undvika att påverka svaren valde jag en förening och ordförande som jag inte känner eller har någon kontakt med. Av telefonsamtalet drog jag slutsatsen att det är mest tidsbesparande att skicka några frågor per e-post. Jag skickade frågorna till olika föreningar på minoritetsspråken, återigen till sådana som jag inte kände och inte hade någon kontakt med tidigare. Att fråga företrädare föreningar innebär att det kan finnas ett slags filter i svaren eftersom föreningarna inte representerar alla inom språkgruppen. Samtidigt är det ändå föreningarna som biblioteken i sin tur tar kontakt med för att få veta om de olika gruppernas behov.

Frågorna gällde om det finns media och särskilda evenemang på resp. språk på det kommunala biblioteket, om biblioteket har tagit kontakt med föreningen och bjudit in författare på resp. språk samt övriga synpunkter om biblioteken och de nationella minoriteterna (se bilaga).

Frågorna skickade jag per e-post under oktober 2015 till 4-14 föreningar verksamma på varje minoritetsspråk. Geografiskt valde jag kommuner som både är förvaltningsområden och sådana som inte är det och både städer, förortskommuner och mindre kommuner.

Bara ett fåtal svarade. När det gäller jiddisch och samiska fick jag inga svar alls. Därför tog jag kontakt med några personer inom dessa grupper och ställde frågorna till dem. Totalt fick jag på detta sätt in 12 svar spridda över hela landet. Man måste se resultaten här bara som enstaka exempel, inte något som något gäller alla bibliotek i frågan om de nationella minoriteterna. Det som är en fördel med svaren är att de är autentiska röster från representanter för de nationella minoriteterna. De ger en djupare förståelse för en företeelse än t.ex. bara statistiska uppgifter.

Resultaten

Finska (4 svar inkl. telefonsamtalet med ordföranden i Finska föreningen i en stad)

Svaren skiftade i denna språkgrupp. Man kan dela upp dem i tre kategorier:

- bibliotek som inte skaffat nya media på några år och inte haft författarbesök på många år. Detta i sin tur handlar om att det i den finska gruppen inte finns intresse – man använder inte biblioteket, har egna tidningar eller läser tidningar på Finska Föreningen. I ett fall meddelade man att ungdomarna inte söker sig till biblioteket och de som tidigare gjorde det är nu så gamla att de inte orkar längre. I ett annat fall visste man att det nya förvaltningsområdet skulle bidra till mediainköp
- intresse finns hos den finska gruppen som i samråd med biblioteket ordnar programverksamhet på frivillig basis och tipsar biblioteket om media. Man har också fört fram önskemål om finska författarbesök men inte fått gehör ens hos kulturchefen. Företrädaren i denna kategori ansåg att biblioteken måste informera bättre om det finska utbudet. Det digitala med hemsidor mm. fungerar inte då många äldre finländare inte använder internet. Man har förhoppningar om att om kommunen blir ett förvaltningsområde så kan medel användas till bättre information. Man önskar sig också en finskspråkig bibliotekarie. Som en negativ sak framfördes att många finska klassiska böcker gallras bort när personalen inte känner till den finska litteraturen. Språkliga och kulturella band kapas av på detta sätt. Klassiska böcker är svåra att skaffa då det är fråga om begränsade upplagor.
- den tredje kategorin handlar om en kommun med många finländare och ett bibliotek där det finns en finsk bibliotekarie. Det finns media på finska, och utbudet har ökat sedan kommunen blev ett finskt förvaltningsområde. Biblioteket har kontakt med gruppen om olika önskemål, ordnar olika evenemang både för barn och vuxna. Både sverigefinska författare och författare från Finland bjuds in. Gruppen upplever att bibliotekets service på finska är bra.

Romani (2 svar)

I denna grupp kom det in två svar som speglar ytterligheterna. I det ena fallet berättade en föreläsare om språkfrågan som är mycket komplicerad. Problemet är att myndigheterna har bakat in alla romska språk och dialekter till ett enda. Bland romerna finns det två inhemska dialekter - s.k. kale eller kaleromska som finska romer talar och resandefolkets språk som ett fåtal talar idag. Det finns knappt någon litteratur på dessa två dialekter/språk. Tidigare kunde författare som skrev på dessa språk få statligt stöd men får inte det längre. När det inte finns böcker så kan inte biblioteken heller köpa in några. Dessa två dialekter/språk behöver därför hjälp för att bli revitaliserade.

För de utländska romanidialekterna är läget annorlunda då dessa dialekter talas hela tiden.

Frågor om de olika romska gruppernas status kom upp i svaret. Representerar för en liten grupp romer invandrade i slutet av 1800-talet räknar inte de romer som inte talar romani som riktiga romer. Detta upplevs som förnedrande av de andra romerna. De första gruppen romer flyttade in i Sverige på 1500-talet. Många av dem flyttade till Finland på 1600-talet och har förlorat sitt språk som de inte fick tala i Finland. Sedan 1950-talet har en del i denna grupp flyttat till Sverige.

När det gäller biblioteken borde de ta mer kontakt direkt med romerna när de gör i ordning utställningar. Utställningarna har skett på bibliotekens initiativ. Risken är annars stor att felaktig kunskap om romerna och romanispråken sprids. Biblioteken har ett stort ansvar, och denna föreläsare önskade sig en fördjupad dialog och att olika arrangemang skapas för att öka kunskapen om romerna. Det är viktigt att det skapas nytt material för att språket ska kunna utvecklas. Myndigheterna måste leva upp till det beslut som fattades om minoritetsspråkens ställning i Sverige.

Det andra svaret gäller en kommun där man medvetet på ett av biblioteken arbetat med att få kontakt med romerna. Det ordnas aktiviteter både för tjejer och killar, och olika romska föreningar har tillgång till lokalen. Biblioteket ordnar romska kulturkvällar med mat, musik och föreläsningar. Det som ligger bakom detta är en särskild satsning från regeringens sida år 2012 då kommunerna uppmanades att arbeta med inkluderingen av romerna. Varje kommun fick välja sin egen modell. I denna berörda stad beslöt man då att arbeta *med* romerna i stället för att tjänstemän skulle arbeta speciellt för dem. Romerna fick möjlighet att skicka representanter till ett gemensamt råd som

skulle arbeta med frågor som berörde dem. Rådet har nu egen nyckel till bibliotekets lokal och tillgång till datorer och skrivmaterial. Erfarenheterna från denna stad kommer att spridas till andra kommuner.

Kommunen och det berörda biblioteket har också arbetat med den vitbok som Kommissionen mot antiziganism producerat. Det finns ett slags miniversion av vitboken och handledning till den som lärarna kan använda på alla skolor. Det berörda biblioteket är det första i landet som skaffat detta material. Katizi-böckedrna är en del av bokbeståndet. – Kommissionen mot antiziganism arbetar speciellt för romer dit de kan vända sig när de upplever sig diskriminerade t.ex. på restauranger. Man vet inte vad som kommer att hända när kommissionen avslutar sitt arbete. Förhoppningen är att det blir en övergripande byrå i Stockholm och sedan lokala byråer i kommunerna.

I denna representants stad finns fem grupper romer: kalderash, lovara, arli, gurbeti och resandefolk. Arli och gurbeti kom från Balkan under kriget på 1990-talet. Enligt denna person var de resande romerna den första gruppen i Sverige och kalderash kom på 1700-talet. En del av romerna flyttade till Finland och förlorade sitt språk. Det är ofta därför som de finska romerna vill bära sin speciella dräkt för att visa att de är romer. Det finns också andra romska grupper, men som inte vill komma ut med det för att skydda sina barn mot diskriminering. I stället kan de ange att de kommer t.ex. från Polen eller något annat land.

Kompletterande och bekräftande information finns t.ex. i Peter Westergårds (2012) artikel i Språktidningen där han intervjuar Hans Calderas som skriver på språket kalderash. Av intervjun framgår det att det finns problem att skapa ett enhetligt skriftspråk för alla de olika dialekterna eller varieteterna som de också kallas och som finns i flera länder. Romska har länge varit ett muntligt språk. Idag finns ett enhetligt alfabet. Det finns dock svårigheter t.ex. hur olika tje-ljud ska stavas beroende från vilket land den berörda gruppen kommer från. På 1970-talet var det inte heller utan kontroverser i de olika grupperna om det kom översättningar från svenska till deras språk som kalderash. Ända till 1970-talet var det en regel bland romer att inte lämna ut sitt språk till icke-romer eftersom språket utgjort ett skydd mot en fientlig omvärld. Idag har de flesta insett värdet av ett skriftspråk.

Westergårds artikel bekräftar det som den första representanten för romerna svarade: De dialekter som har svårigheter är kale som talas av romerna i Finland och resanderomani. Finska respektive svenska språket har under lång tid utövat inflytande i dessa dialekter och deras framtid är hotad.

Meänkieli (3 svar)

Meänkieli talas mest i Tornedalen, men det finns grupper med detta språk i hela landet. Svaren visade en problematisk bild på ett av biblioteken. Där hade man först placerat böcker på meänkieli och på finska på en avdelning för utländsk litteratur. Efter att låntagare reagerat flyttades barnböckerna till den svenska barnboksavdelningen. Men böckerna är inte uppsatta på hyllorna. De 8-9 böcker det handlar om ligger i en låda på golvet. Hälften av dessa är skänkta av privatpersoner. Biblioteket har en avvisande, rent av diskriminerande inställning till meänkieli. Personalen svarar inte på frågorna som låntagare ställer och påstår att det inte finns litteratur på detta språk. Personalen vill inte beställa litteratur trots att låntagare kommer med egna listor för att visa att det finns böcker på detta språk.

I en annan kommun får låntagarna själva initiera kontakterna med biblioteket. Detta resulterade i att en dagstidning köptes in. Det finns bara enstaka böcker på meänkieli. En förening i kommunen ville samarbeta med biblioteket om ett författarbesök, men biblioteket visade inget intresse. I ytterligare en annan stad finns varken media eller några kontakter med denna språkgrupp och det förekommer inga författarbesök.

Jiddisch (2 svar)

En av personerna, som svarat på frågorna, har erfarenhet av olika kommuners bibliotek. När det gäller bestånd på olika bibliotek så är det begränsat, oftast till en lärobok och ordbok. Något undantag finns dock i en av storstäderna med ett större urval med klassiska verk och barnböcker. I en annan stad finns det på ett av universitetsbiblioteken en rik samling litteratur. De judiska föreningarna och församlingarna har oftast egna bibliotek. I en av städerna får det judiska biblioteket medel från Kulturrådet för inköp av litteratur men personen som svarade på frågorna vet inte hur detta har fallit ut. – En förklaring till varför det inte finns så många böcker på jiddisch är att antalet böcker som tryckts under de senaste 30 åren är begränsat. Det finns inte tidningar eller tidskrifter på detta språk. Däremot finns musik tillgänglig på grund av det stora intresset för klezmer.

Program på jiddisch förekommer, men är inte vanligt, i enstaka fall erbjuds sagostunder på jiddisch. Biblioteken är inte heller benägna att ta kontakt med föreningar eller företrädare som talar jiddisch. Förslag på inköp från företrädare för språkgruppen får inte alltid gehör, varken när det gäller böcker eller serier trots att företrädare för gruppen lämnat in färdiga inköpslistor. Det

verkar med andra ord svårt för biblioteken att uppfylla sitt uppdrag. Att biblioteken hänvisar till att det finns för litet intresse håller inte när utbudet är så litet. Därför är företrädarna för denna grupp hänvisade till sina egna bibliotek eller till att själva köpa litteratur.

Samtidigt är det svårt att på mindre orter tillhandahålla litteratur på jiddisch när de flesta som använder språket bor i storstäderna. Nästan hela litteraturkanon på jiddisch är idag digitaliserad på National Yiddish Book Centers hemsida och på det sättet tillgänglig oavsett var man bor och har för biblioteksresurser. Även om filmerna på jiddisch inte är helt nya borde biblioteken kunna tillhandahålla sådana.

Samiska (1 svar)

Böcker på samiska finns på en del bibliotek och kan kompletteras med utbudet från det nationella biblioteket som ligger i samma lokaler som Åjtje, fjäll- och samemuseets forskningsbibliotek i Jokkmokk. Där finns också Sametingets bibliotek (Samernas bibliotek). Det finns dock väldigt liten utgivning av böcker på samiska i Sverige, i princip inga originalmanus ges ut. Därför har det grundats en särskild samisk skribent- och författarförening. Enligt denna svarsperson förekommer det inte att biblioteken har evenemang på samiska och kontakter med representanter för samer och deras föreningar. Det är osäkert om biblioteken anlitar samiska författare, personen som svarat på frågorna kände inte till det.

Det är svårt att få tag på samisk litteratur, särskilt den som skrivs och ges ut i övriga Sapmi d.v.s. Finland, Norge och Ryssland. I sydsamiskt område kan det vara svårt att få tag i nordsamisk litteratur eftersom det kan komma kritik från sydsamerna. Liknande kan hända i norra Sverige för sydsamisk litteratur.

Ett förslag för att förbättra situationen är att skapa en mötespunkt på nätet för all samisk litteratur och författare som skriver på samiska. De kommersiella aktörerna på området är dock få. Det är också svårt för en enskild att hitta de få böcker som trots allt ges ut eftersom allt är så utspritt. Det förekommer inte heller någon heltäckande kontinuerlig kulturbevakning av litteraturen. Den som vill skaffa litteratur och kunskap om den vet inte vart man ska vända sig. Alla bibliotek borde lyfta fram den samiska litteraturen för att öka kunskapen om och intresset för den. I längden gynnar detta de samiska författarna och bidrar till revitalisering av språket.

Detta svar kompletterar jag med erfarenheter från två samer aktiva i kulturfrågor på sitt språk som jag träffade våren 2015. Dessa personer berättade att det är svårt för de samiska språken eftersom ortografin/rättstavningen har bytts ut i vissa av dem. Biblioteken kan då ha kvar litteratur på den gamla ortografin som många inte behärskar längre. Vissa av samiska språken är inte godkända som skriftspråk t.ex. umesamiska. I detta språk är den muntliga traditionen stark medan bara ett fåtal kan använda språket skriftligt. Vid flerspråkiga kulturarrangemang på bibliotek med medverkan från alla invandrargrupperna har det hänt att både finska och samiska inslag uteslutits trots att evenemangen ägt rum i kommuner som är förvaltningsområden på dessa språk.

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I Kungliga Bibliotekets statistik uppmärksammas att bara 0,81 media i snitt finns på de nationella minoritetsspråken på våra bibliotek (87 procent svarade på enkäten). Samtidigt är det inte hela bilden av hur biblioteken arbetar med frågan eftersom det handlar om ett medelvärde. Det framgår att bestånden varierar allt efter hur kommunens befolkning är sammansatt och speglar i många fall även de nationella minoriteterna. Det som inte har kunnat få utrymme i denna rapport är hur biblioteken lyfter fram de nationella minoritetsspråken i sina biblioteksplaner. Finns de med i planerna? Följer i så fall den praktiska verksamheten planerna?

Det är tydligt, trots det begränsade underlaget i denna kartläggning med tolv minoritetsröster, att bibliotekens sätt att arbeta med de nationella minoritetsspråken och deras företrädare varierar mellan ytterligheter. Det finns bibliotek som inte gör något och inte bryr sig om den berörda minoritetsspråkgruppen och tar inte ens hänsyn till önskemål om mediainköp. I enstaka fall kan ett bibliotek ha en närmast diskriminerande attityd.

Bland de positiva exemplen finns bibliotek som arbetar med dessa frågor som något helt självklart och inkluderar den berörda gruppen i planeringen av verksamheten. Orsaken till det beror inte enbart på att det är kommuner som är förvaltningsområden. Ett inkluderande sätt att arbeta med en minoritetsgrupp hade på ett bibliotek en lång tradition innan kommunen blev förvaltningsområde. Det i sin tur gör att minoritetsgruppen kan räkna biblioteket som en viktig resurs för det egna språket. Att en kommun är förvaltningsområde för ett minoritetsspråk har dock positiv betydelse. Av Bengtssons (2014) studie från biblioteken i Stockholms län framgick att när kommuner blivit förvaltningsområden på ett minoritetsspråk, finska, hade det en positiv betydelse även för de andra minoritetsspråken som lyftes fram och blev positivt uppmärksammade på biblioteken.

Ett annat positivt exempel gäller en kommun där det inkluderande sättet att arbeta är helt nytt men har fallit väl ut. Detta verkar bero på attityden att arbeta *med* i stället för en minoritetsgrupp.

En mellanposition är bibliotek som kan vara lyhörda för att köpa in media på respektive språk, upplåter lokalen för verksamhet och planerar den tillsammans med språkgruppen som gör allt på frivillig basis. Dock sträcker sig inte biblioteken till att bjuda in författare till program på minoritetsspråket

trots önskemål. Andra erfarenheter som kan placeras i denna grupp är att media köps in men i mycket begränsad omfattning. De aktiva språkgrupper som vill ha program och författarbesök får inte gehör för sina önskemål hos biblioteket.

Ytterligare en position handlar om att det inte finns intresse hos den berörda minoritetsgruppen. Det är svårt att tolka vad det beror på – åldrande invandrargrupp som inte längre orkar engagera sig, och ungdomar som inte hittar till biblioteket. Kan det handla om en växelverkan med bibliotek som inte har några nya media på det berörda språket? Det gör att det inte ens är lönt att besöka biblioteket.

Det finns en sårbarhet när biblioteken gallrar bort äldre litteratur på minoritetsspråken. Här spelar tanken om efterfrågan en roll när böcker som inte efterfrågas ska avskaffas. Samtidigt blir det problem om klassiker på detta sätt försvinner. Så skedde på ett bibliotek när finsk litteratur gallrades ut och det blev svårt att ersätta den. Det var tydligt att personalen inte visste betydelsen av de gallrade böckerna. Även forskare har uppmärksammat skevheten med efterfrågesystemet när det gäller bibliotekens verksamhet på minoritetsspråken (Ahlryd m.fl. 2010). Här finns ett område för utveckling och samarbete med de berörda minoritetsgrupperna.

En bidragande orsak till att det saknas media på vissa minoritetsspråk är att det ges ut få böcker som t.ex. på de samiska språken, meänkieli och de romska språken/dialekterna. Det hindrar dock inte att biblioteken kan arbeta med dessa språk som *kulturbärande* i sig som i fallet med biblioteket som aktivt arbetar med olika romska grupper. Det är tydligt att gruppens företrädare har stor tillit till detta bibliotek.

Av ett av svaren framgick att biblioteken kan känna osäkerhet vem bland personalen som egentligen ska ha ansvar för frågorna om minoritetsfrågorna. Det är i så fall ett problem som organisationen borde kunna lösa. Ett positivt exempel på hur ett mångkulturellt perspektiv kan inspirera ett biblioteks arbete i allt från skyltar till film på Youtube är Malmö stadsbibliotek. Stadens arbete med Malmökommissionen påverkar all kommunal verksamhet. När frågorna om integrationen uppmärksammas på bred front, får det positiva följderna även för biblioteket. Dock återstår det att se hur Malmö lyckas med dessa ambitioner och med arbetet med minoritetsspråken.

Det har också framkommit att det kan finnas spänningar inom de olika minoritetsgrupperna som handlar bland annat om konkurrens om resurser och

status. De olika språken har olika förutsättningar, både när det gäller antalet som använder språket och utgivning av litteratur. Ett exempel är kaleromska som kämpar för att överleva. Det rimliga borde vara att dessa utsatta språk får olika former av utökat stöd för revitalisering utöver de bidrag som Kulturrådet redan ger till utgivning av litteratur och till kulturprojekt på de nationella minoritetsspråken.

De nationella minoritetsspråkens ställning på biblioteken kanske inte är den allra bästa om man ser till de tolv rösterna i denna studie och till resultaten från tidigare undersökningar. De framgångsrika exemplen är desto starkare och innebär ett hopp inför framtiden. För att förändringar ska kunna ske borde dessa exempel spridas och inspirera fler bibliotek i arbetet med de nationella minoritetsspråken.

Referenser

Ahlryd, Sara & Vigur, Lotta & Hansson, Joacim (2010) *Biblioteken och de nationella minoriteterna – Hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar* Avdelningen för biblioteks- och informationsvetenskap Institutionen för kulturvetenskaper, Linnéuniversitetet, Växjö. Utgiven av Svensk Biblioteksförning, Stockholm <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:352541/FULLTEXT01.pdf> hämtad 2015-10-12

Bengtsson, Cecilia (2014) *Förstudie om nationella minoriteter och bibliotek*, Regionbiblioteket Stockholm <http://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/sites/4/2014/06/CBnationellaminoriteter.pdf> hämtad 2014-06-22

Bibliotekslag 2013: 801 http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801/ hämtad 2015-12-18

Delegationen för romska frågor (2015) <http://arkiv.minoritet.se/romadelegationen/www.romadelegationen.se/extra/pod/index.html> hämtad 2016-01-05

Ds 2012:12 *Ny bibliotekslag* Regeringskansliet, Kulturdepartementet, Stockholm 2012

Ejendal, Barbro (2004) *Finns finska på biblioteken? Folkbibliotekens verksamhet för finstalande i Sverige*, Kulturrådet http://www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2004/finns_finska.pdf hämtad 2014-06-22

Fingal, Karin (2015a) *Sverigefinnarnas historia* <http://www.minoritet.se/jord-och-bergsbruk-lockade-till-invandring> hämtad 2016-01-06

Fingal, Karin (2015b) *Romernas historia* <http://www.minoritet.se/romer/historia> hämtad 2016-01-06

Finska språket i Sverige (2015) <http://www.minoritet.se/finska-sprak-i-sverige> hämtad 2016-01-06

Forum för levande historia (2015) information om romerna och förintelsen <http://www.levandehistoria.se/search/f%C3%B6rintelsen%20och%20romerna> hämtad 2016-01-06

Institutet för språk och folkminnen (2015a) <http://www.sprakochfolkminnen.se/om-oss/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/nyheter-2013/2014-02-05-for-lite-minoritetsprak-i-skolan-.html> en sida som i sin tur har en länk till den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråken <http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet/ramkonventionen-till-skydd-for-nationella-minoriteter> hämtade 2015-12-16

Institutet för språk och folkminnen (2015b) Meänkieli <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/meankieli.html> hämtad 2016-01-02

Institutet för språk och folkminnen (2015c) Samiska <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/samiska.html> hämtad 2016-01-02

Institutet för språk och folkminnen (2015d) Jiddisch <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/jiddisch.html> hämtad 2016-01-02

Institutet för språk och folkminnen (2015e) Romska <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/romska.html> hämtad 2016-01-02

Kungliga Biblioteket (2015) *Bibliotek 2014. Offentligt finansierade bibliotek.* Kontaktperson Cecilia Ranemo http://biblioteksstatistik.blogg.kb.se/files/2015/05/Rapport_Bibliotek2014.pdf hämtad 2015-10-12

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724 http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2009724-om-nationella-m_sfs-2009-724/ hämtad 2015-12-18

Samernas bibliotek <https://www.sametinget.se/1459> hämtad 2016-01-02

SR Obs (2013) Johanna Parikka Altenstedt: *Språkkampen – om finska som modersmål och minoritetsspråk i Sverige* <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5628264>

SCB Statistiska Centralbyrån (1999) *Från folkbrist till en åldrande befolkning – glimtar ur en unik befolkningsstatistik under 250 år. Fakta inför 2000-talet* <http://www.scb.se/statistik/BE/AA9999/2003M00/BE90S%C3%859901.pdf> hämtad 2015-12-16

SCB 2008/ SR SisuRadio om antal finländare i Sverige <http://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/185/6340.xls> hämtad 2015-12-17

SR SisuRadio (2015) Vart tredje bibliotek saknar böcker på minoritetsspråken <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6325379> hämtad 2015-12-18

Språklag 2009:600 http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Spraklag-2009600_sfs-2009-600/ hämtad 2015-12-18

Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen, Länsstyrelsen Stockholm & Sametinget (2015) *Nationella minoriteter – allmänhetens kunskap om och attityd till de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken* <http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.c17e514db30bb2a84f8/1433313475127/Nationella+minoriteter+2015+-+rapport.pdf> hämtad 2016-01-04

Westergård, Per (2012) ”Under all romani döljer sig sanskrit” *Språktidningen* 5/2012 <http://spraktidningen.se/artiklar/2012/05/under-all-romani-doljer-sig-sanskrit> hämtad 2015-12-17

Bilaga

Brev till föreningar som är verksamma på de nationella minoritetsspråken – här till föreningar på meänkieli. Samma brev har skickats till föreningar i de andra minoritetsgrupperna men med relevant namn på respektive språk. Till Finska föreningarna skickades brevet på finska.

Till

2015-10-22

föreningar på meänkieli i Sverige

Sveriges Författarförbund

Biblioteksrådet

Tuija Nieminen Kristofersson

En liten undersökning om minoritetsspråken och biblioteken

Den 1 januari 2014 fick vi en ny bibliotekslag i Sverige. I den står det tydligt att biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna bland annat genom att erbjuda litteratur på deras språk.

Sveriges Författarförbunds biblioteksråd ska göra en liten kartläggning på några orter i Sverige hur företrädare för de nationella minoriteterna upplever den service de får på de kommunala biblioteken. Det har skrivits en del rapporter i ämnet (t.ex. ”Förstudie om nationella minoriteter och bibliotek”, 2014, av Cecilia Bengtsson, Regionbiblioteket i Stockholm <http://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/sites/4/2014/06/CBnationellaminoriteter.pdf>). Det är dock sällan som företrädare för minoritetsspråken själva får kommentera denna verksamhet.

Därför skulle jag vilja ställa några frågor till er förening/kulturcenter:

- finns det böcker, tidningar, musik och annan media på meänkieli på ert/era kommunala bibliotek?
- ordnar biblioteket särskilda evenemang på meänkieli?
- har biblioteket tagit kontakt med er förening/kulturcenter för att tillsammans med er diskutera utbud, samarbete och evenemang?
- anlitar biblioteket författare som har program på meänkieli?
- något annat som du vill tillägga om bibliotek och de nationella minoriteterna?

Svaren behandlas anonymt – det som jag kommer att ange i den lilla rapport jag ska skriva är vilket minoritetsspråk det är frågan om och vad deras företrädare anser om bibliotekens verksamhet.

Det går bra att svara på frågorna med e-brev till Tuija. Bifoga i så fall ditt telefonnummer så att jag kan fråga om det är något som är oklart. Om du i stället vill ringa och berätta muntligt går det också bra.

Det går också att skicka ett vanligt brev per post. Min adress ser du nedan. Har du frågor om detta så är du också välkommen att ta kontakt.

Min rapport ska var klar före jul så jag är tacksam för svar så fort som möjligt, helst senast den 2 november.

Vänliga hälsningar

Tuija Nieminen Kristofersson
Författare